

Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Pınar Acet¹, Burcu Ebru Aydoğdu², Gülay Dirik³

Acet, P., Aydoğdu, B. E. ve Dirik, G. (2020). Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Nesne*, 8(18), 422-440. DOI: 10.7816/nesne-08-18-05

Anahtar kelimeler

Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği, genel anlam, geçerlik, güvenirlik

Keywords

Global Meaning Violation Scale, global meaning, validity, reliability

Öz

Psikolojik bir kavram olan anlam, ilişkileri ya da fikirleri öngörülebilir ve istikrarlı olarak birbirine bağlamamızı sağlayan zihinsel bir temsildir. Yüksek düzeyde stresli ya da travmatik yaşam olayları kişilerin dünyayı, kendilerini ve diğerlerini anlamaya dair genel bir çerçeveye sağlayan genel anlamlarını (inançlar ve hedefler gibi) bozabilmektedir. On üç madde ve üç alt ölçekten (inançlardaki bozulmalar, içsel hedeflerdeki bozulmalar ve dışsal hedeflerdeki bozulmalar) oluşan Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği (GABÖ) travmatik ya da stres verici bir yaşam olayına maruz kalmanın ardından, genel anlamda meydana gelen bozulmaları değerlendirmektedir. Mevcut çalışmada GABÖ Türkçeye çevrilmiş ve ölçeğin psikometrik özellikleri 564 kişiden oluşan yetişkin örnekleminde incelenmiştir. GABÖ Türkçe formunun, orijinal formuna benzer şekilde üç faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerliğini değerlendirmek amacıyla SDÖ, DASÖ-21, TSSB-Sivil ve olayın algılanan stres vericilik düzeyi ile GABÖ'nün toplam puanı ve alt ölçek puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Psikometrik analizler sonucunda ölçeğin eş zamanlı, ayırt edici ve artımlı geçerliğini destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. GABÖ'nün GABÖ Türkçe formunun tatminkar düzeyde iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenirliliğinin olduğu belirlenmiştir. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tamamı, GABÖ-Inanç, GABÖ-İçsel ve GABÖ-Dışsal boyutları için sırasıyla .85, .77, .79 ve .87; test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ise sırasıyla .79, .79, .68 ve .66 olarak bulunmuştur. Sonuçlar GABÖ'nün Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

The Validity and Reliability Study of the Turkish Version of the Global Meaning Violation Scale Abstract

As a psychological concept, meaning is a mental representation that enables us to connect relations or ideas predictably and stably. Highly stressful or traumatic life events may violate individuals' global meaning (such as beliefs and goals) that provide a general framework to understand the world, themselves, and others. The Global Meaning Violation Scale (GMVS), consisting of 13 items and three subscales (belief violations, intrinsic goal violations and extrinsic goal violations), assesses violation in global meaning after exposure to a traumatic or stressful life event. In the present study, GMVS was translated into Turkish, and the psychometric properties of the scale were examined in a sample of 564 adult sample. Similar to the original form of the scale, the GMVS Turkish form consists of three factors. In order to evaluate the validity of the scale, the relationship between the SAM, DASS-21, PTSD Checklist-Civilian, perceived stressfulness of the event and the total score of GMVS and its subscales scale was examined. As a result of psychometric analyses, findings supporting the concurrent, distinctive, and incremental validity of the scale were obtained. It is found that the Turkish version of GMVS has satisfactory internal consistency and test-retest reliability. Cronbach alpha coefficients of the whole scale, GMVS-Beliefs, GMVS-Intrinsic and GMVS-Extrinsic were found to be .85, .77, .79 and .87 respectively; the test-retest reliabilities were found to be .79, .79, .68 and .66, respectively. The results showed that the Turkish form of the GMVS is a valid and reliable scale.

Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 04 Ocak 2020

Düzeltilme tarihi: 10 Eylül 2020

Kabul tarihi: 28 Kasım 2020

Yazar Notu: Bu araştırmanın bulguları 16. Avrupa Psikoloji Kongresi'nde (16th European Congress of Psychology) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

DOI: 10.7816/nesne-08-18-05

¹ Arş. Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, pinar.acet(at)outlook.com, ORCID: 0000-0001-9686-4388

² Arş. Gör., Burcu Ebru Aydoğdu, Dicle Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, burcuebruaydogdu(at)gmail.com, ORCID: 0000-0001-7926-1585

³ Prof. Dr., Gülay Dirik, Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, gulay.dirik(at)deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5748-9180

Anlam (meaning), ilişkileri ya da fikirleri öngörülebilir ve istikrarlı olarak birbirine bağlamamızı sağlayan zihinsel bir temsildir (MacKenzie ve Baumeister, 2014). Psikolojik bir kavram olarak ise anlam, hayata dair bir kavrayış olarak da tanımlanabilir ve bu kavrayış inançlar, değerler ve hedefler doğrultusunda gelişip değişmektedir (Battista ve Almond, 1973). Anlam duygusuna sahip olmak hayatı sürdürebilmek için psikolojik bir ihtiyaçtır (Baumeister, 1991; akt. MacKenzie ve Baumeister, 2014; Frankl, 1992). Bu bağlamda anlam ihtiyacı, tutarlılık ve öngörülebilirlik duygusu sağlayan inanç ve değerler sayesinde olup bitenlere anlam verebilme ve ayrıca bir hedefe sahip olma arzusunu ifade etmektedir (MacKenzie ve Baumeister, 2014). Ayrıca anlamlı bir hayatın kişilerin değerleri ve inançları doğrultusunda yaşaması, hedeflerine ulaşması ya da bu yolda motivasyona sahip olması ile mümkün olduğu düşünülmektedir (Batthyany ve Russo-Netzer, 2014; Battista ve Almond, 1973). Birçok çalışmada, hayatta anlamın varlığının psikolojik iyi oluşun artması ve psikolojik sıkıntıların azalması ile ilişkili olduğu görülmüştür (Steger, Frazier, Oishi ve Kaler, 2006; Triplett, Tedeschi, Cann, Calhoun ve Reeve, 2012; Zika ve Chamberlain, 1992).

Bireyin işlevselliği, gelişmesi ve psikolojik iyi oluşu için çok önemli bir kaynak olan anlamın (Batthyany ve Russo-Netzer, 2014; MacKenzie ve Baumeister, 2014), travmatik veya yüksek düzeyde stres verici olaylardan sonra sarsıldığı veya bozulduğu varsayılmaktadır (Janoff-Bulman, 1989,1992; Park, 2010; Park ve ark., 2016). Park (2010) bu tür olumsuz olaylardan sonra yaşanan psikolojik sıkıntıların, genel anlamdaki (global meaning) bozulmalardan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda, genel anlamın daha önce tanımlanan anlam kavramına işaret ettiği söylenebilir. Park ve Folkman'a (1997) göre genel anlam, inançları ve hedefleri kapsamaktadır. Genel anlamın dünyaya ve dünyadaki deneyimlerine dair adalet, güvenlik, kontrol, öngörülebilirlik ve tutarlılık algısını içeren boyutu *genel inançları* oluşturmaktadır (Janoff-Bulman, 1992; Park, 2010; Park ve ark., 2016). *Genel hedefler* ise genel anlamın ulaşmak ve sürdürülmek istenen süreçlere veya nihai sonuçlara dair temsilleri içeren boyutudur (Park, 2010). Genellikle tehdit edici veya kontrol edilemez olarak değerlendirilen travmatik veya stres verici yaşantılar ise bu inanç ve hedeflerle çelişmektedir. Park (2010) bu değerlendirmeyi *durumsal anlam* olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda *durumsal anlam* deneyimlenen stresli olayın öznel değerlendirilmesini ve stresli olaya atfedilen anlamı ifade etmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984; Park, 2010). Stres verici olaya atfedilen durumsal anlamın, kişinin kendine ve diğerlerine dair görüşlerini şekillendiren bir çerçeve sunan genel anlam ile tutarlı olmaması da kişide psikolojik sıkıntılar yaratabilmektedir (Janoff-Bulman, 1989). Örneğin iyi insanların başına iyi şeylerin geleceğine inanan (genel inanç) ve uzun dönemli kariyer planları olan (genel hedef) bir kişi savaş ortamına maruz kalırsa ve bu örseleyici olayı uzun dönemli hedefleri için (kariyer, aile planı gibi) tehdit yaratan bir durum (durumsal anlam) olarak yorumlarsa büyük olasılıkla yüksek düzeyde bir stres yaşayacaktır (Steger, Owens ve Park, 2015). Örnekte olduğu gibi, kişinin sahip olduğu genel anlam (inanç ve hedefler) ile olayın durumsal anlamı arasında çelişki, tutarsızlık ya da farklılıklar olması beraberinde psikolojik sıkıntıyı getirebilmekte ya da kişilerin psikolojik uyumlarını olumsuz şekilde etkileyebilmektedir (Park, 2010; Park, Mills ve Edmondson, 2012; Park ve ark., 2016). Ayrıca genel anlam ile durumsal anlam arasındaki farklılık arttıkça kişiler daha fazla depresif belirti ve olumsuz duygulanım; daha az olumlu duygulanım ve travma sonrası gelişim rapor etmektedirler (Park, 2008). Özetle, travmatik veya stres verici bir olayın durumsal anlamı (örn. tehdit edici olarak değerlendirilmesi) ile kişinin sahip olduğu genel anlam arasındaki çelişki ne kadar fazla ise genel anlamdaki bozulma düzeyi o kadar fazladır. Hem genel inançlarda hem hedeflerde bozulmanın artması da olumsuz olay sonrasında yaşanan stres düzeyini arttırmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde travmatik ya da yüksek stresli yaşam olaylarından sonra genellikle genel anlamın genel inanç boyutundaki sarsılma düzeyinin incelendiği görülmektedir (Park ve ark., 2016; Steger, Owens ve Park, 2015). Fakat bilindiği üzere travmatik ya da yüksek düzeyde stresli yaşam olayları sadece kişinin genel inançlarını değil, aynı zamanda genel hedeflerini de sarsabilmektedir (Steger, Owens ve Park, 2015). Steger, Owens ve Park (2015) tarafından Vietnam savaşında bulunmuş gaziler ile yürütülen bir çalışmada travmatik yaşantının kişilerin hem genel hedeflerinde hem de genel inançlarında bozulmalara neden olduğu ve kişilerin genel hedeflerindeki bozulma düzeyinin travma sonrası stres tepkileri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Hatta Park (2008) tarafından yürütülen bir çalışmada travmatik yaşantının ardından kişinin genel hedeflerindeki bozulmanın genel inançlarındaki bozulmaya kıyasla psikolojik sıkıntıların daha güçlü bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Travmatik bir yaşantısı olan üniversite öğrencileri ile yürütülen bir başka çalışmada, benzer şekilde, travmatik yaşantının ardından kişilerdeki genel hedeflerdeki bozulma düzeyinin genel inançlardaki bozulma düzeyine kıyasla travma sonrası stres bozukluğunun (TSSB) daha güçlü bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir (Park, Mills ve Edmondson, 2012).

Gelecek dönemlerde yürütülecek çalışmalarda genel inançlardaki bozulmaların yanı sıra genel hedeflerdeki bozulmanın da araştırmaların hedefi olması gerektiğini vurgulayan Park (2008), ilerleyen çalışmalarında hedefleri de içsel ve dışsal hedefler olmak üzere iki boyutta ele almıştır (Park ve ark., 2016). İçsel hedefler kendini kabul, topluma yönelik hisler, bağlılık gibi kavramlarla; dışsal hedefler ise finansal başarı, dış görünüm, sosyal tanınırlık gibi kavramlarla ilişkilendirilmektedir (Schmuck, Kasser ve Ryan, 2000). Park ve arkadaşları (2016) hem içsel hem de dışsal hedeflerdeki bozulmaların çeşitli psikolojik sıkıntılarla ilişkili olduğunu bulmalarına rağmen, bu sıkıntılarda zamana bağlı değişimin dışsal hedeflerin bozulma düzeyindeki değişimle daha tutarlı olarak ilişkili olduğu rapor etmişlerdir.

Görüldüğü üzere travmatik ya da kişide yüksek düzeyde stres yaratan yaşam olaylarının ardından kişilerin genel anlamlarında bozulmalar görülebilmektedir. Her ne kadar bu bilgi alanyazında yeni bir bilgi değilse de genel anlamda meydana gelen sarsılmanın nasıl ölçüleceği ve eldeki ölçüm araçlarının bunun için yeterli olup olmadığı sorularının üzerinde durulmalıdır (Park ve ark., 2016). Alanyazında stres verici olay veya travmatik yaşantı sonrasında genel anlamdaki bozulmaları doğrudan ölçen bir ölçüm aracının bulunmadığını, var olan ölçüm araçlarının (örn: Temel İnançlar Envanteri, Cann ve ark., 2010) daha ziyade olay sonrası bilişsel süreçleri değerlendirdiği düşünülmektedir (Park ve arkadaşları, 2016). Dahası alanyazında kullanılan ölçüm araçlarının olay sonrasında genel inançlardaki bozulmaları değerlendirdiği fakat genel hedeflerdeki (içsel ve dışsal hedefler) bozulmaları değerlendirmede dikkat çekmektedir. Bu nedenlerle Park ve arkadaşları (2016) “Global Meaning Violation Scale (GMVS)”i geliştirmişlerdir. GABÖ yaşanan travmatik veya kişide yüksek stres yaratan yaşam olaylarından sonra kişilerin genel inanç ve hedeflerinde meydana gelen bozulmaları direkt olarak ölçmeyi hedefleyen bir ölçüm aracıdır (Park ve ark., 2016).

Mevcut çalışmada bahsi geçen ölçüm aracının, Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği (GABÖ) ismiyle, Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Böylece GABÖ’yü dilimize kazandırmanın, travma ve stres alanında yürütülecek çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırmada bu amaca uygun olarak öncelikle ölçeğin Türkçeye çeviri ve geri çevirisi yapılmış daha sonra açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle faktör yapısı incelenmiş, ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlılık ve test tekrar test korelasyon katsayıları hesaplanmış ve son olarak ölçeğin eş zamanlı, ayırt edici ve yapı geçerlilikleri test edilmiştir.

Yöntem

Katılımcılar

Katılımcılar, tümü son 5 yıl içerisinde herhangi bir stres verici ya da travmatik olay yaşadıklarını belirtmiş olan kişilerden oluşmaktadır. Türkiye'de yaşayan 426 (% 72.7) kadın, 154 (% 26.3) erkek ve 6 (% 1) cinsiyetini belirtmeyen olmak üzere toplam 586 kişiden veri toplanmıştır. Temel analizler öncesinde veriler normallik ve doğrusallık varsayımları açısından değerlendirilmiş, verilerin varsayımları sağladığı görülmüştür. Veri temizliği sırasında, araştırmada kullanılan ölçeklerden herhangi birinde (across columns), % 5 veya daha fazla maddeyi boş bıraktığı tespit edilen 22 katılımcı ilerleyen analizlere dahil edilmemiştir. Kayıp veriler madde bazında incelendiğinde ise (down columns) ölçeklerdeki herhangi bir maddenin katılımcıların % 5 veya daha fazlası tarafından boş bırakılmadığı görülmüştür. Sonuç olarak, ilerleyen analizlere 564 (409 kadın, 149 erkek, 6 diğer) katılımcıdan elde edilen veriler dahil edilmiştir. Nihai örneklemin yaş ortalaması 26.57 ($S = 6.98$) olup, yaşları 18 ile 60 arasında değişmektedir. Katılımcıların yarısına yakını % 46.6'sı ($N = 263$) üniversite öğrencisidir. Araştırmaya katılan kişilerin % 80.9'u ($N = 456$) medeni durumunu bekar olarak bildirmiştir. Katılımcıların % 40.8'i ($N = 230$) psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığı olduğunu ya da daha önce bir psikiyatrik tanı aldığını rapor etmiştir. Örneklemin sosyodemografik özellikleri Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1
Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Değişkenler	N	%	Ort.	S	Aralık
Yaş	564		26.57	6.98	18-60
Cinsiyet					
Kadın	409	72.50			
Erkek	149	26.40			
Diğer	6	1.10			
Eğitim Düzeyi					
Okur-yazar	1	.20			
Ortaokul	4	.70			
Lise	14	2.50			
Üniversite Öğrencisi	263	46.60			
Üniversite Mezunu	138	24.50			
Lisansüstü Öğrencisi veya Mezunu	144	25.50			
Medeni Durum					
Evli	86	15.20			
Bekar	456	80.90			
Boşanmış	18	3.20			
Çocuk					
Yok	497	88.10			
Var	67	11.90	1.49	.61	1-3
Çalışma Durumu					
Çalışan	242	42.90			
Çalışmayan	322	57.10			
Aylık Gelir					
0-999	212	37.60			
1000-1999	120	21.30			
2000-2999	46	8.20			
3000-3999	80	14.20			
4000 ve üzeri	96	17			
Psikiyatrik Tanı					
Alan	230	40.80			
Almayan	334	59.20			

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sahibi olup olmama, çalışma durumu, gelir durumu ve psikiyatrik rahatsızlık yaşayıp yaşamadığına dair bilgi almak için araştırmacılar tarafından hazırlanmış soruları içermektedir. Ayrıca katılımcılara son 5 yıl içerisinde yaşadıkları, önemli ölçüde stres yaratan ve psikolojik ya da fiziksel iyi oluşu etkileyen (yaralanma, aileden birinin ölümü, depresyon vb.) olumsuz bir olay yaşayıp yaşamadıkları, eğer yaşadılarsa bu olayın ne olduğu (akademik sorun; ölüm veya kayıp; hastalık, yaralanma ya da kaza; yakın ilişki sorunu; sosyal anlaşmazlıklar; yasal problemler; diğer) ve bu olayı ne düzeyde (1 = hiç, 5 = aşırı düzeyde) stres verici olarak algıladıkları ile ilgili sorular sorulmuştur. Demografik Bilgi Formunun sonunda katılımcılara ölçek setinde bulunan diğer ölçeklerin sorularını en stres verici olarak belirttikleri olayı göz önünde bulundurarak cevaplandırmaları gerektiği bilgisi verilmiştir.

Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği (GABÖ): Park ve arkadaşları (2016) tarafından travmatik veya stres verici bir yaşantının ardından kişilerin inanç ve hedeflerinde meydana gelen bozulmaları değerlendirmek üzere geliştirilmiş 13 maddeden oluşan bir ölçektir. Katılımcılar yaşadıkları olayın inanç ve hedeflerini ne düzeyde bozduğunu 5'li derecelendirme (1 = hiç, 5 = çok fazla) ile değerlendirmektedirler. Ölçek geliştirilirken, ölçeğin psikometrik özellikleri 3 ayrı çalışma ile sınanmıştır. İlk çalışmada 17 madde ile yürütülen açıklayıcı (explanatory) faktör analizi bulguları ölçeğin 3 alt boyuttan oluştuğunu göstermiştir. Bu aşamada 2 madde psikometrik özellikleri nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Geriye kalan 15 madde ile 3 alt boyut üzerinden yürütülen doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi sonucunda ölçeğin, inançlardaki bozulmalar (belief violations) (5 madde), içsel hedeflerdeki bozulmalar (intrinsic goal violations) (5 madde) ve dışsal hedeflerdeki bozulmalar (extrinsic goal violations) (3 madde) olmak üzere 3 alt boyut ve 13 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. İkinci çalışmada ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa güvenirlik katsayıları sırasıyla .72, .66 ve .61; iki yarı güvenirliği katsayıları ise .80, .66, ve .61 olarak hesaplanmıştır. GABÖ'nün alt boyutlarının sırasıyla depresyon ($r_{\text{inanç}} = .61, p_{\text{inanç}} < .01; r_{\text{içsel}} = .36, p_{\text{içsel}} < .01; r_{\text{dışsal}} = .40, p_{\text{dışsal}} < .01$) kaygı ($r_{\text{inanç}} = .54, p_{\text{inanç}} < .01; r_{\text{içsel}} = .39, p_{\text{içsel}} < .01; r_{\text{dışsal}} = .36, p_{\text{dışsal}} < .01$), stres ($r_{\text{inanç}} = .56, p_{\text{inanç}} < .01; r_{\text{içsel}} = .34, p_{\text{içsel}} < .01; r_{\text{dışsal}} = .33, p_{\text{dışsal}} < .01$) ve TSSB belirtileri ($r_{\text{inanç}} = .60, p_{\text{inanç}} < .01; r_{\text{içsel}} = .39, p_{\text{içsel}} < .01; r_{\text{dışsal}} = .42, p_{\text{dışsal}} < .01$) ile korelasyonu incelenerek ölçeğin eş zamanlı geçerliğinin yüksek düzeyde olduğu gösterilmiştir. Ayrıca, bir ay içinde İnançlardaki Bozulmalar (GABÖ-İnanç) alt boyutunda meydana gelen değişimin, depresyon ($r = .16, p < .05$), kaygı ($r = .26, p < .01$) ve TSSB belirtilerinde ($r = .27, p < .01$); İçsel Hedeflerdeki Bozulmalar (GABÖ-İçsel) alt boyutundaki değişimin TSSB belirtilerinde ($r = .29, p < .01$); Dışsal Hedeflerdeki Bozulmalar (GABÖ-Dışsal) alt boyutundaki değişimin ise hem depresyon ($r = .24, p < .01$), kaygı ($r = .27, p < .01$), stres ($r = .27, p < .01$) hem de TSSB belirtilerinde ($r = .34, p < .01$) bir ay içinde meydana gelen değişimler ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Son olarak, üçüncü çalışmada ise GABÖ alt boyutlarından alınan puanlarda, travmatik ve/veya stres verici olayın türüne göre farklılaşma olup olmadığı ANOVA analizi ile incelenmiştir. Buna göre, yakın birinin kaybının daha çok inançlarda bozulmalara, yakın ilişki sorunlarının ise içsel hedeflerde bozulmalara sebep olabileceği belirtilmiştir. Dışsal hedeflerdeki bozulmalarda ise olay türüne göre bir farklılık gözlenmemiştir.

Temel İnançlar Envanteri (TİE): Cann ve arkadaşları (2010) tarafından travmatik veya stres verici bir yaşantının sonrasında kişilerin temel inançlarının ne düzeyde sarsıldığını değerlendiren bir ölçektir. TİE ile kişilerden yaşadıkları olayın temel inançlarını ne düzeyde sarsıldığını 6'lı derecelendirme (0 = hiç olmadı, 5 = çok büyük düzeyde) ile değerlendiren ve 9 maddeden oluşan tek faktörlü bir ölçektir. Yürütülen üç ayrı

çalışmanın sonucuna göre, ölçeğin iç tutarlılık değerleri .82 ile .89 arasında değişmektedir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği ise .69'dur. TİE, ayrıca, Travma Sonrası Gelişim Ölçeği (TSGÖ) ($r = .57, p < .001$) ve Yaşam Doyumu Ölçeği ($r = -.30, p < .001$) ile pozitif yönde korelasyon göstermektedir. Dilimize Haselden (2014) tarafından çevrilen TİE Türkçe formunun, 'Diğer İnsanlara Yönelik Temel İnançlar' ve 'Kendiliğe Yönelik Temel İnançlar' olmak üzere iki faktörlü bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Ölçeğin, Cronbach alfa değeri 'Diğer İnsanlara Yönelik Temel İnançlar' alt boyutu için .90, 'Kendiliğe Yönelik Temel İnançlar' alt boyutu için .82 ve ölçeğin tamamı için ise .87 olarak hesaplanmıştır. Olay Etkisi Ölçeği ($r = .43, p < .01$), TSGÖ ($r = .54, p < .01$), Olay İlişkili Ruminasyon Envanteri ($r = .67, p < .01$) ve Başa Çıkma Stilleri Ölçeği ($r = .31, p < .01$) ile pozitif yönde korelasyon göstermiştir. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri .86 olarak hesaplanmıştır.

Stres Değerlendirme Ölçeği (SDÖ): Peacock ve Wong (1990) tarafından kişilerin strese dair birincil ve ikincil bilişsel değerlendirmelerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş, 5'li derecelendirme (0= hiç, 4= aşırı düzeyde) ile değerlendirilen 24 maddelik bir ölçektir. Mevcut çalışmada belirli bir strese yönelik değerlendirmeyi ölçen SDÖ-Durumluk formu kullanılmıştır. Ölçek; tehdit (SDÖ-Tehdit), merkezilik (SDÖ-Merkezilik), kimse tarafından kontrol edilemez (SDÖ-Kontrol Dışı), kendi tarafından kontrol edilebilir (SDÖ-Kontrol), diğerleri tarafından kontrol edilebilir (SDÖ-Diğerleri Kontrol) ve meydan okuma (SDÖ-Meydan Okuma) olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır. SDÖ'nün alt boyutlarının iç tutarlılık değeri .51 ile .90 arasında değişmektedir. SDÖ-Tehdit ($r = .36, p < .001, r = .55, p < .001$), SDÖ-Merkezilik ($r = .33, p < .001, r = .40, p < .001$) ve SDÖ-Kontrol Dışı ($r = .24, p < .01, r = .37, p < .001$) alt boyutları, sırasıyla, olumsuz psikolojik belirtiler ve disforik duygudurum ile pozitif yönde korelasyon göstermektedir. SDÖ-Meydan Okuma ($r = -.19, p < .05$) ve SDÖ-Kontrol ($r = -.26, p < .01$) disforik duygudurum ile, SDÖ-Diğerleri Kontrol ise hem olumsuz psikolojik belirtiler ($r = -.20, p < .05$) hem de disforik duygudurum ($r = -.29, p < .001$) ile negatif yönde korelasyon göstermektedir. Durak ve Durak (2012) SDÖ'nün psikometrik özelliklerini incelemişlerdir. Buna göre, ölçeğin Türkçe formunun; SDÖ-Tehdit, SDÖ-Kontrol Dışı, SDÖ-Kontrol, SDÖ-Diğerleri Kontrol ve SDÖ-Meydan Okuma olmak üzere beş faktörlü bir yapı gösterdiği bulunmuştur (Durak ve Durak, 2012). SDÖ Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı üniversite öğrencisi örnekleme için .70 ile .90 arasında; genel örneklem için ise .68 ile .87 arasında değişmektedir. Durumluk kaygı puanları, SDÖ-Tehdit ($r = .46, p < .001$) ve SDÖ-Kontrol Dışı ($r = .22, p < .001$) alt boyutları ile pozitif; SDÖ-Meydan Okuma ($r = -.14, p < .001$), SDÖ-Kontrol ($r = -.30, p < .001$) ve SDÖ-Diğerleri Kontrol ($r = -.18, p < .001$) ile ise negatif yönde korelasyon göstermektedir. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değerleri, SDÖ-Tehdit için .86, SDÖ-Meydan Okuma için .62, SDÖ-Kontrol Dışı için .79, SDÖ-Kontrol için .85 ve SDÖ-Diğerleri Kontrol için .89 olarak hesaplanmıştır.

Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASÖ-21). Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından depresyon, kaygı ve stresi ölçmek amacıyla geliştirilmiş, 3 boyutlu ve katılımcıların son bir hafta içinde nasıl hissettiklerini 4'lü derecelendirme (0 = hiçbir zaman, 3 = her zaman) ile değerlendirdikleri 21 maddelik bir ölçektir. Kişilerin depresyon, kaygı ya da stres düzeyleri (normal-hafif-orta-ileri-çok ileri), her bir alt ölçekten alınan puanların toplanıp 2 ile çarpılmasından sonra puantaj tablosu üzerinden hesaplanmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı depresyon alt ölçeği için .91, kaygı alt ölçeği için .84 ve stres alt ölçeği için .90'dır. Anksiyete alt ölçeğinin Beck Anksiyete Ölçeği ile korelasyonu .81; depresyon alt ölçeğinin Beck Depresyon Ölçeği ile korelasyonu .74'tür. Bilgel ve Bayram (2010) tarafından kültürümüze uyarlanan ölçeğin Türkçe formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı depresyon alt ölçeği için .92, kaygı alt ölçeği için .86 ve stres alt ölçeği için .88 olarak hesaplanmıştır (Bilgel ve Bayram, 2010). Mevcut çalışmada

ölçeğin Cronbach alfa değerleri, depresyon alt ölçeği için .92, kaygı alt ölçeği için .89 ve stres alt ölçeği için .87 olarak hesaplanmıştır.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu Soru Listesi-Sivil Versiyonu (TSSB-Sivil): Weathers ve arkadaşları (1993) tarafından travma sonrası stres belirtilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. TSSB-Sivil kişilerin son bir ayda travma sonrası stres belirtilerini ne düzeyde deneyimlediklerini 5’li derecelendirme (0 = hiç, 4 = fazla) ile değerlendirdikleri 17 madde ve 3 alt boyuttan oluşan bir ölçektir. Tüm ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .97’dir. TSSB-Sivil’in Olay Etkisi Ölçeği ile korelasyonu .90’dır. Ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özellikleri Kocabaşoğlu ve arkadaşları (2005) tarafından incelenmiş ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ise .92 olarak hesaplanmıştır. Klinisyen tarafından uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği (CAPS) ile TSSB-Sivil’in tamamı ($r = .66, p < .001$) ve yeniden yaşama ($r = .62, p < .001$), kaçınma ($r = .46, p < .001$), aşırı uyarılma ($r = .56, p < .001$) alt ölçekleri ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Ölçeğin kesme puanı 22-24 arasındadır. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı yeniden yaşama alt boyutu için .86, kaçınma alt boyutu için .83, aşırı uyarılma alt boyutu için .86 ve tüm ölçek için .93 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Ölçek maddeleri Türkçe’ye üç araştırmacı tarafından, birbirlerinden bağımsız olarak, çevrilmiştir. Ardından en uygun çeviri cümleleri seçilerek oluşturulan Türkçe formun İngilizceye geri çevirisi ise İngilizce ve Türkçeye hakim iki ayrı psikolog tarafından yapılmıştır. Geri çeviriler araştırmacılar tarafından orijinal maddelerle karşılaştırılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir.

Araştırma için Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Etik Kurulu’ndan gerekli izinler alındıktan sonra katılımcılara 4 Nisan 2018-2 Mayıs 2018 tarihleri arasında, Google Formlar programı kullanılarak internet üzerinden ulaşılmıştır. Ölçekler sunulmadan önce katılımcılara bilgilendirilmiş onam metni sunulmuş ve araştırmaya katılmayı kabul eden kişiler ile uygulamaya devam edilmiştir. Bu katılımcılardan son 5 yıl içerisinde, önemli ölçüde stres yaratan ve psikolojik ya da fiziksel iyi oluşu etkileyen (yaralanma, aileden birinin ölümü, depresyon vb.) olumsuz bir olay yaşadığını bildirenler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerden, onları etkileyen olumsuz olayın ne olduğunu belirtmeleri ve ölçek setinde bulunan diğer soruları belirttikleri olayı göz önünde bulundurarak değerlendirmeleri istenmiştir. Tüm ölçeklerin doldurulması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Ölçeğin Türkçe formunun test-tekrar test güvenirliğini değerlendirmek için Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde okuyan lisans öğrencilerine sınıf ortamında anket seti uygulanmıştır. Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve onayları alındıktan sonra anket setlerine bir takma ad yazmaları istenmiştir. İlk uygulamada 112 katılımcıya ulaşılmış, 15 gün sonra yapılan ikinci uygulamada, bu katılımcılardan 65’ine ulaşıp GABÖ tekrar uygulanmış ve test-tekrar test güvenirliği incelenmiştir.

Bulgular

Faktör Yapısı

GABÖ’nün Türkçe formunun yapı geçerliği katılımcılardan elde edilen verilere hem Açıklayıcı Faktör Analizi (Exploratory Factor Analysis) hem de Doğrulamalı Faktör Analizi (Confirmatory Factor Analysis) yapılarak sınanmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin açımlayıcı faktör analizi için, temel eksenler analizi ve varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı (.83) ve Bartlett Sphericity testi [$\chi^2 (78) = 2870.82, p < .001$] incelenerek ölçeğin açımlayıcı faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir. Faktör sayısı serbest bırakıldığında ölçeğin orijinal formu ile uyumlu şekilde öz değeri 1'den büyük 3 faktörden oluştuğu ve bu 3 faktörün toplam varyansın % 50.22'sini açıkladığı belirlenmiştir. Tablo 2'de görüleceği gibi, varyansın % 17.80'i birinci faktör (GABÖ-İçsel); % 16.45'i ikinci faktör (GABÖ-Dışsal); % 15.97'si ise üçüncü faktör (GABÖ-İnanç) tarafından açıklanmıştır.

Tablo 2

Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	GABÖ-İnanç	GABÖ-İçsel	GABÖ-Dışsal
GABÖ1	.64	.18	.10
GABÖ2	.77	.03	.12
GABÖ3	.67	.01	.05
GABÖ4	.48	.23	.06
GABÖ5	.49	.32	.08
GABÖ6	.21	.66	.16
GABÖ7	.18	.64	.25
GABÖ8	.12	.46	.34
GABÖ9	.14	.58	.19
GABÖ13	.06	.65	.17
GABÖ10	.12	.26	.85
GABÖ11	.10	.26	.87
GABÖ12	.13	.43	.59
Özdeğer	1.17	4.71	1.97
Açıklanan Varyans (%)	15.97	17.80	16.45

Not: Cronbach alfa katsayısı tüm ölçek için .85'tir.

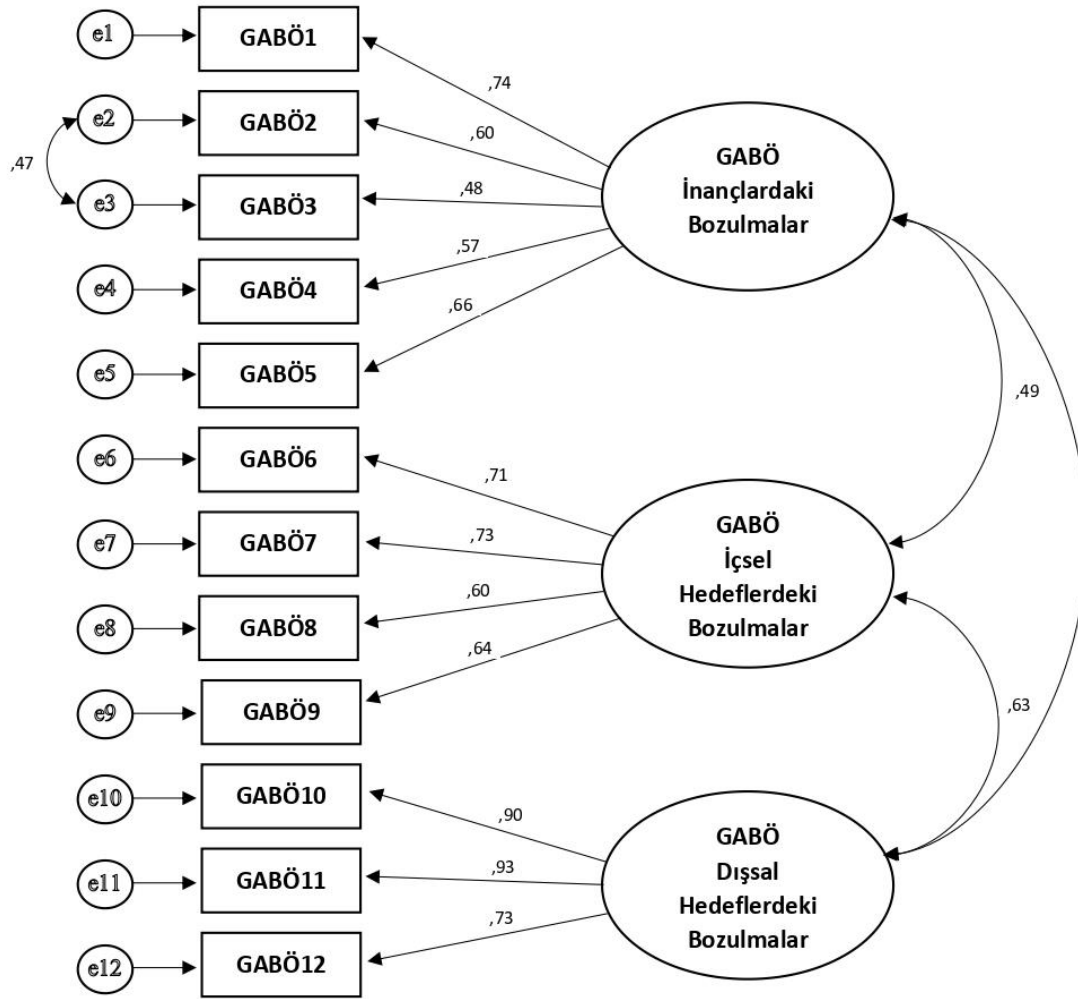
GABÖ = Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği, GABÖ-İçsel = İçsel Hedeflerdeki Bozulmalar Alt Ölçeği, GABÖ-İnanç = İnançlardaki Bozulmalar Alt Ölçeği, GABÖ-Dışsal = Dışsal Hedeflerdeki Bozulmalar Alt Ölçeği

Ölçeğin Türkçe formunda, orijinal ölçekte olduğu gibi 5 maddeden (6, 7, 8, 9, 13) oluşan ilk faktör “İçsel Hedeflerdeki Bozulmalar” (GABÖ-İçsel); 3 maddeden (10, 11, 12) oluşan ikinci faktör “Dışsal Hedeflerdeki Bozulmalar” (GABÖ-Dışsal) ve son olarak 5 maddeden (1, 2, 3, 4, 5) oluşan üçüncü faktör “İnançlardaki Bozulmalar” (GABÖ-İnanç) olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmada, her bir madde orijinal ölçekte yer aldığı faktöre yüklenmiştir. Faktörler arası ilişkiler incelendiğinde, her bir faktör arasında istatistiksel olarak anlamlı şekilde ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, hem GABÖ-İnanç ile GABÖ-İçsel ($r = .36, p < .001$) ve GABÖ-Dışsal ($r = .29, p < .001$) arasında hem de GABÖ-İçsel ile GABÖ-Dışsal arasında ($r = .57, p < .001$) pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Doğrulamalı Faktör Analizi

GABÖ Türkçe formunun üç faktörlü yapısının Türkiye örnekleminde doğrulanıp doğrulanmayacağını incelemek amacıyla, IBM AMOS 23 programı kullanılarak, Doğrulamalı Faktör Analizi uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısını değerlendirmek için birinci düzey çok faktörlü model oluşturulmuş ve analizler Maksimum Benzerlik (Maximum Likelihood) yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Bu yöntem çoklu normallik varsayımının karşılanmasını gerektirdiği için, analiz öncesinde çoklu uç değerler olduğu (p

< .001) tespit edilen 7 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Öncelikle ölçeği oluşturan maddelerin çoklu normal dağılıp dağılmadığı değeriendirilmiştir. Ardından, modelin genel uyumunu değeriendirmek amacıyla Ki-Kare Uyum Testi (χ^2) ve Ki-Kare Uyum Testinin Serbestlik Derecesine oranı (χ^2/sd); mutlak uyumunu değeriendirmek amacıyla İyilik Uyum İndeksi (GFI) ve Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (AGFI); karşılaştırmalı uyumunu değeriendirmek amacıyla Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) ve Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) değerieleri incelenmiştir. Artık temelli uyum indekslerinden ise Standardize Edilmiş Ortalama Hataların Karekökü (SRMR) hesaplanmıştır (Karagöz, 2016).

Şekil 1. Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Analiz sonuçlarına göre, modelin çoklu basıklık kritik değeri 13.96 olarak bulunmuştur. Bu değeriin 10'dan büyük olması, ölçeği oluşturan maddelerin çoklu normal dağılımı ile ilgili probleme işaret etmekle beraber, bu durumda analiz sonuçlarının hala kabul edilebilir olduğu belirtilmektedir (Karagöz, 2016; Gürbüz, 2019). Ancak ilk kurulan modelin iyi uyum sağlamadığı görölmüştür [$\chi^2(62, N = 557) = 316.64, p < .00, \chi^2/sd = 5.11, GFI = .92, AGFI = .88, CFI = .91, RMSEA = .09, SRMR = .06$] (Erkorkmaz ve ark., 2013;

Karagöz, 2016). Bu nedenle, önerilen modifikasyon indeksleri değerlendirilmiş ve kuramsal olarak uygun olan düzeltmeler gerçekleştirilmiştir. GABÖ-İnanç faktörüne ait 2. ve 3. maddelerin hataları arasında kovaryanslar oluşturulmuş ve analiz tekrarlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, yapılan düzeltmeden sonra modelin kabul edilebilir düzeyde uyum sağladığı görülmüştür [$\chi^2(61, N = 557) = 217.28, p < .00$ $\chi^2/sd = 3.56$, GFI = .95, AGFI = .92, CFI = .95, RMSEA = .07, SRMR = .05] (Erkorkmaz ve ark., 2013; Schermelleh-Engel, Mossbrugger ve Müller, 2003). Ki-kare farkı testine göre, uygulanan düzeltmelerin modelin ki-kare değerinde yarattığı iyileşmenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur [$\Delta\chi^2(2) = 99.36, p < .001$]. Elde edilen modelde, maddelerin faktör yükleri “GMVS-İnanç” alt boyutu için .49 - .74; “GMVS-İçsel” boyutu için .54 - .75 ve “GABÖ-Dışsal” alt boyutu için ise .73 - .93 aralığındadır. Elde edilen son model, maddelerin faktör yükleri ve faktörler arası korelasyonlar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Geçerlik

Eş Zamanlı ve Ayırt Edici Geçerlik

Ölçeğin eş zamanlı geçerliğini test etmek için Stres Değerlendirme Ölçeği (SDÖ), Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği (DASÖ-21), TSSB Tarama Listesi-Sivil Versiyonu (TSSB-Sivil) ve ayrıca olayın algılanan stres vericilik düzeyi ile GABÖ’nün toplam puanı ve alt ölçek puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tablo 3’te görüldüğü gibi, GABÖ ve GABÖ’nün tüm alt ölçekleri ile depresyon, kaygı, stres ve TSSB-Sivil pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Ancak, GABÖ ve alt ölçekleri SDÖ’nün alt ölçekleriyle farklı şekillerde ilişkilidir. GABÖ toplam puanı ve alt ölçekleri, SDÖ-Tehdit ve SDÖ-Kontrol Dışı ile pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. SDÖ-Meydan Okuma ile ise sadece GABÖ-İçsel ve GABÖ-Dışsal anlamlı yönde pozitif fakat düşük korelasyon göstermiştir. SDÖ-Kontrol GABÖ toplam puanı, GABÖ-İnanç ve GABÖ-Dışsal ile negatif yönde düşük düzeyde ilişkilidir. SDÖ-Diğerleri Kontrol ise benzer şekilde GABÖ toplam, GABÖ-İnanç ve GABÖ-Dışsal ile düşük düzeyde ve negatif olarak ilişkilidir. Ayrıca olayın algılanan stres vericiliği arttıkça, GABÖ ve alt ölçeklerinden alınan puanların da arttığı görülmüştür.

Tablo 3

GABÖ ve TİE’nin Depresyon, Anksiyete, Stres, TSSB ve SDÖ Ölçekleri ile Korelasyonları

	TİE	GABÖ- Tüm Ölçek	GABÖ- İnanç	GABÖ- İçsel	GABÖ- Dışsal
DASÖ-D	.47***	.50***	.44***	.36***	.36***
DASÖ-A	.41***	.44***	.36***	.33***	.35***
DASÖ-S	.46***	.52***	.45***	.39***	.37***
TSSB	.48***	.52***	.45***	.40***	.35***
SDÖ-Tehdit	.50***	.50***	.40***	.42***	.34***
SDÖ-Meydan Okuma	.08*			.10*	.11**
SDÖ-Kontrol Dışı	.20***	.21***	.26***	.13**	.09*
SDÖ-Kontrol		-.13**	-.15**		-.08*
SDÖ-Diğerleri Kontrol		-.12**	-.10**		-.11*
Algılanan Stres	.33***	.31***	.29***	.25***	.18***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Not. GABÖ = Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği, GABÖ-İçsel = İçsel Hedeflerdeki Bozulmalar Alt Ölçeği, GABÖ-İnanç = İnançlardaki Bozulmalar Alt Ölçeği, GABÖ-Dışsal = Dışsal Hedeflerdeki Bozulmalar Alt Ölçeği, TİE = Temel İnançlar Envanteri, DASÖ-D = Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği Depresyon alt boyutu, DASÖ-A = Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği Anksiyete alt boyutu, DASÖ-S = Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği Stres alt boyutu, TSSB = Travma Sonrası Stres Bozukluğu Soru Listesi-Sivil Versiyon toplam puanı, SDÖ-Tehdit = Stres Değerlendirme Ölçeği tehdit alt boyutu, SDÖ-Meydan Okuma = Stres Değerlendirme Ölçeği meydan okuma alt boyutu, SDÖ-Kontrol Dışı = Stres Değerlendirme Ölçeği kimse tarafından kontrol edilemez alt boyutu, SDÖ-Kontrol = Stres Değerlendirme Ölçeği kendi tarafından kontrol edilebilir alt boyutu, SDÖ-Diğerleri Kontrol = Stres Değerlendirme Ölçeği diğerleri tarafından kontrol edilebilir alt boyutu.

GABÖ’nün Türkçe formunun ayırt edici geçerliğini değerlendirmek için, GABÖ ve TİE’nin DASÖ-21, TSSB-Sivil ve SDÖ alt ölçekleri ile olan korelasyonları karşılaştırılmıştır. Tablo 3’ten görülebileceği gibi GABÖ toplam puanının; depresyon, kaygı, stres ve TSSB belirtileri ile TİE’ye göre daha yüksek

korelasyonu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, TİE ile SDÖ-Kontrol ve SDÖ-Diğerleri Kontrol arasında anlamlı bir korelasyon bulunmazken, bu alt ölçekler GABÖ ile düşük fakat anlamlı negatif korelasyon göstermiştir.

Artımlı Geçerlik

Ölçeğin depresyon, kaygı, stres ve TSS belirtilerini yordama gücünü, incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri yürütülmüştür. Bu amaçla, her bir bağımlı değişken için ilk adımda TİE, ikinci adımda ise GABÖ toplam puanı eşitliğe girilmiştir. TİE ilk aşamada depresyona ilişkin varyansın % 22'sini [$F(1, 562) = 159.87, R^2 = .22, \beta = .47, t(562) = 12.64, p < .001$], kaygıya ilişkin varyansın % 17'sini [$F(1, 562) = 111.45, R^2 = .17, \beta = .41, t(562) = 10.56, p < .001$], strese ilişkin varyansın % 21'ini [$F(1, 562) = 148.78, R^2 = .21, \beta = .46, t(562) = 12.20, p < .001$] ve TSS belirtilerine ilişkin varyansın % 23'ünü [$F(1, 562) = 169.08, R^2 = .23, \beta = .48, t(562) = 13, p < .001$] açıklamaktadır. İkinci aşamada, TİE'nin etkisi kontrol edildiğinde dahi, GABÖ'nün depresyon [$\Delta F(1, 561) = 52.05, \Delta R^2 = .07, p < .001$], kaygı [$\Delta F(1, 561) = 38.04, \Delta R^2 = .05, p < .001$], stres [$\Delta F(1, 561) = 66.45, \Delta R^2 = .08, p < .001$] ve TSS belirtilerine [$\Delta F(1, 561) = 59.12, \Delta R^2 = .07, p < .001$] ait varyanslara istatistiksel olarak anlamlı şekilde katkı sağladığı görülmüştür. Buna göre GABÖ, depresyonu [$\beta = .34, t(561) = 7.22, p < .001$], kaygıyı [$\beta = .31, t(561) = 6.17, p < .001$], stresi [$\beta = .39, t(561) = 8.15, p < .001$] ve TSS belirtilerini [$\beta = .36, t(561) = 7.69, p < .001$] istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamaktadır. TİE'nin etkisi kontrol edildikten sonra GABÖ'nün alt boyutları incelendiğinde ise, GABÖ-İnanç alt ölçeğinin depresyonu [$\beta = .21, t(559) = 4.19, p < .001$], kaygıyı [$\beta = .12, t(559) = 2.41, p = .02$], stresi [$\beta = .24, t(559) = 4.82, p < .001$] ve TSS belirtilerini [$\beta = .21, t(559) = 4.27, p < .001$]; GABÖ-İçsel alt ölçeğinin yalnızca stresi [$\beta = .12, t(559) = 2.64, p = .01$] ve TSS belirtilerini [$\beta = .15, t(559) = 3.33, p < .01$]; GABÖ-Dışsal alt ölçeğinin ise depresyonu [$\beta = .18, t(559) = 4.04, p < .001$], kaygıyı [$\beta = .19, t(559) = 4.17, p < .001$], stresi [$\beta = .17, t(559) = 3.78, p < .001$] ve TSS belirtilerini [$\beta = .12, t(559) = 2.83, p = .01$] yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ek olarak, GABÖ toplam puanının, SDÖ'nün alt ölçekleri ile olan ilişkisi benzer şekilde TİE modele ilk aşamada girilerek, hiyerarşik regresyon analizleri ile sınanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, TİE'nin etkisi kontrol edildiğinde, GABÖ'nün SDÖ-Tehdit [$\Delta F(1, 561) = 41.99, \Delta R^2 = .05, \beta = .31, t(561) = 6.48, p < .001$] ve SDÖ-Kontrol Dışı alt ölçeklerini [$\Delta F(1, 561) = 6.66, \Delta R^2 = .01, \beta = .14, t(561) = 2.58, p = .01$] pozitif yönde; SDÖ-Kontrol [$\Delta F(1, 561) = 9.88, \Delta R^2 = .02, \beta = -.18, t(561) = -3.14, p < .01$] ve SDÖ-Diğerleri Kontrol alt ölçeklerini [$\Delta F(1, 561) = 5.88, \Delta R^2 = .01, \beta = -.14, t(561) = -2.42, p = .02$] ise negatif yönde yordadığı belirlenmiştir. Ancak GABÖ, SDÖ-Meydan Okuma alt ölçeğini yordamamaktadır.

Güvenirlilik

İç Tutarlılık

GABÖ'nün Türkçe formunun güvenirliğini incelemek amacıyla, her bir alt ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık değerleri ve madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. İç tutarlılık analiz sonuçlarına göre, tüm ölçek için Cronbach alfa değeri .85; GABÖ-İnanç için .77; GABÖ-İçsel için .79; GABÖ-Dışsal için .87'dir. Madde-toplam korelasyonlarının, tüm ölçek için .34 ile .60 arasında değiştiği bulunmuştur. Madde-toplam puan korelasyon katsayılarının tamamı Tablo 4'te verilmiştir.

Test-Tekrar Test Güvenirliği

GABÖ'nün Türkçe formu 18-30 yaş arasında ($Ort. = 21.05, S = 1.67$), 48'i kadın ve 17'si erkek olmak üzere, toplam 65 lisans öğrencisine 15 gün arayla tekrar uygulanmıştır. Buna göre, test-tekrar test

korelasyon katsayısının GABÖ'nün tamamı için .79, GABÖ-İnanç alt ölçeği için .79, GABÖ-İçsel alt ölçeği için .68 ve GABÖ-Dışsal alt ölçeği için ise .66 olduğu tespit edilmiştir. Test-tekrar test yapılan örneklem grubuna ait sosyodemografik özellikler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 4

Ölçek Maddelerinin ve GABÖ'nün Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Madde-Toplam Korelasyonları

Maddeler	Ort.	S	Madde-Toplam Korelasyonları	Madde Çıkarıldığında Alfa Katsayısı
GABÖ1	3.65	1.38	.47	.84
GABÖ2	2.81	1.44	.44	.84
GABÖ3	2.29	1.43	.34	.85
GABÖ4	3.54	1.42	.41	.84
GABÖ5	3.85	1.38	.48	.84
GABÖ6	3.28	1.36	.57	.83
GABÖ7	3.11	1.40	.59	.83
GABÖ8	3.17	1.36	.50	.84
GABÖ9	3.97	1.23	.50	.84
GABÖ10	3.14	1.43	.59	.83
GABÖ11	3.17	1.43	.58	.83
GABÖ12	2.91	1.44	.60	.83
GABÖ13	3.62	1.38	.48	.84
GABÖ-Tüm Ölçek	3.27	.83		
GABÖ-İnanç	3.23	1.02		
GABÖ-İçsel	3.43	1		
GABÖ-Dışsal	3.08	1.28		

GABÖ = Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği, GABÖ-İçsel = İçsel Hedeflerdeki Bozulmalar Alt Ölçeği, GABÖ-İnanç = İnançlardaki Bozulmalar Alt Ölçeği, GABÖ-Dışsal = Dışsal Hedeflerdeki Bozulmalar Alt Ölçeği

Tablo 5

Tekrar Test Örnekleminin Sosyodemografik Özellikleri

Değişkenler	N	%
Eğitim Düzeyi		
Üniversite Öğrencisi	63	96.90
Üniversite Mezunu	2	3.10
Medeni Durum		
Bekar	63	96.90
Evli	1	1.50
Diğer	1	1.50
Çocuk		
Yok	65	100
Çalışma Durumu		
Çalışan	6	9.20
Çalışmayan	59	90.80
Aylık Gelir		
0-999	33	50.80
1000-1999	16	24.60
2000-2999	1	1.50
3000-3999	3	4.60
4000 ve üzeri	7	10.80
Psikiyatrik Tanı		
Alan	44	67.70
Almayan	21	32.30

Cinsiyetler Arası Karşılaştırmalar

GABÖ'nün toplam puanın cinsiyete göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklem için *t* testi analizi kullanılmıştır. GABÖ'nün alt boyutlarından alınan puanların cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ise çok değişkenli varyans analizi

(MANOVA) uygulanmıştır. Cinsiyetini ‘diğer’ olarak belirten 6 kişi bu analizlere dahil edilmemiştir. Buna göre, kadınların ($Ort. = 3.34, S = .79$) GABÖ’nün tümünden aldığı puanlar, erkeklerin puanından ($Ort. = 3.11, S = .90$) anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur [$t(556) = 2.93, p < .01, Cohen's d = .27$]. GABÖ’nün alt boyutları için cinsiyetler arası fark olup olmadığı MANOVA ile incelendiğinde, bağımlı değişkenlerin kovaryans matrislerinin eşit dağıldığı (Box’s $M = 9.78, p = .14$) ve tüm modelin anlamlı olduğu görülmüştür [Wilks Lambda = .97, $F(3, 554) = 5.49, p = .001, \eta^2 = .03$]. Buna göre, kadınların ($Ort. = 3.31, S = .98$) GABÖ-İnanç alt ölçeğinden aldığı puanlar erkeklerin aldığından ($Ort. = 3.02, S = 1.09$) anlamlı şekilde yüksektir [$F(1, 556) = 9, p = .003, \eta^2 = .02$]. Aynı şekilde GABÖ-İçsel alt ölçeğinden kadınların aldığı puanlar ($Ort. = 3.51, S = .96$) erkeklerin aldığı puandan ($Ort. = 3.23, S = 1.06$) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur [$F(1, 556) = 8.78, p = .003, \eta^2 = .02$]. Ancak, GABÖ-Dışsal alt ölçeğinde cinsiyetler arası bir farka rastlanmamıştır.

Psikiyatrik Tanı Alma Durumuna Göre Karşılaştırmalar

GABÖ toplam puanının katılımcıların tanı durumuna göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklem için t testi analizi kullanılmıştır. GABÖ’nün alt boyutlarından alınan puanların cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ise MANOVA uygulanmıştır. Son olarak GABÖ’den alınan puanlar açısından, cinsiyet ve tanı durumu arasındaki etkileşim iki yönlü varyans analizi (iki yönlü ANOVA) ve iki yönlü MANOVA ile sınanmıştır. Cinsiyet ve tanı durumu arasındaki etkileşim incelenirken, cinsiyetini ‘diğer’ olarak bildiren altı kişi analizlere dahil edilmemiştir. Buna göre, hayatının herhangi bir döneminde tanı almış kişilerin ($Ort. = 3.45, S = .74$) GABÖ’nün tümünden aldığı puanlar, tanı almamış olanların puanından ($Ort. = 3.15, S = .86$) anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur [$t(534.44) = 4.45, p < .001, Cohen's d = .37$].

GABÖ’nün alt boyutları için tanı alanlar ve almayanlar arasında fark olup olmadığı MANOVA ile incelendiğinde, bağımlı değişkenlerin kovaryans matrislerinin eşit dağıldığı (Box’s $M = 12.38, p = .06$) ve tüm modelin anlamlı olduğu görülmüştür [Wilks Lambda = .97, $F(3, 560) = 6.27, p < .001, \eta^2 = .03$]. Buna göre, tanı alanların GABÖ-İnanç alt ölçeğinden ($Ort. = 3.38, S = 1$) aldığı puanlar tanı almayanların puanlarından ($Ort. = 3.12, S = 1.02$) anlamlı şekilde yüksektir [$F(1, 562) = 8.91, p = .003, \eta^2 = .02$]. Aynı şekilde, tanı alanların GABÖ-İçsel ($Ort. = 3.62, S = .9$) alt ölçeğinden aldığı puanlar tanı almayanların puanlarından ($Ort. = 3.30, S = 1.03$) anlamlı şekilde yüksektir [$F(1, 562) = 13.83, p < .001, \eta^2 = .02$]. Son olarak, tanı almış olanların GABÖ-Dışsal ($Ort. = 2.93, S = 1.26$) alt ölçeğinden aldığı puanlar da tanı almayanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur [$F(1, 562) = 11.17, p = .001, \eta^2 = .02$]. Ancak, iki yönlü ANOVA ve MANOVA sonuçlarına göre, GABÖ toplam puanı [$F(1, 554) = 1.40, p = .24, \eta^2 = .003$], GABÖ-İnanç [$F(1, 554) = 1.56, p = .21, \eta^2 = .003$], GABÖ-İçsel [$F(1, 554) = .36, p = .55, \eta^2 = .001$] ve GABÖ-Dışsal [$F(1, 554) = .74, p = .39, \eta^2 = .001$] alt ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde cinsiyet ve tanı durumunun ortak etkisi olmadığı görülmüştür.

Tartışma

Mevcut çalışmada travmatik ya da yüksek düzeyde stres yaratan yaşam olaylarının ardından hem inançlardaki hem de içsel ve dışsal hedeflerdeki bozulmaları ölçen GABÖ’nün Türkçeye uyarlanması ve kültürümüzdeki güvenilirlik ve geçerliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Uyarlama çalışması sırasında ölçeğin geliştirildiği orijinal çalışmaya oldukça benzer adımlar takip edilmiştir. Ölçeğin Türkiye örneklemindeki yapı geçerliği aynı örneklem üzerinden yürütülen Açıklayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizleri ile

değerlendirilmiştir. Sonuçlar GABÖ'nün Türkçe formunun orijinal ölçeğe uyumlu bir faktör yapılanmasına sahip olduğunu göstermiştir. Buna göre, GABÖ Türkçe formunun İnançlardaki Bozulmalar, İçsel Hedeflerdeki Bozulmalar ve Dışsal Hedeflerdeki Bozulmalar olmak üzere 3 alt faktörden oluştuğu ve her bir alt faktördeki maddelerin orijinal ölçek formu ile aynı şekilde dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum, genel anlamı oluşturan alt faktörlerin ülkemizde de batılı örneklemelere benzer olduğuna işaret etmektedir.

Bir ölçeğin bir başka kültürde kullanılabilmesi için öncelikle o ölçeğin kullanılacağı kültürde geçerli olduğu gösterilmelidir. Bu çalışmada GABÖ'nün yapı, eş zaman, ayırt edici ve artımlı geçerliği (incremental validity) test edilmiştir. Ölçeğin eş zamanlı geçerliği Stres Değerlendirme Ölçeği (SDÖ), Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği (DASÖ-21), TSSB Tarama Listesi-Sivil Versiyonu (TSSB-Sivil) ve olayın algılanan stres düzeyi ile GABÖ'nün toplam puanı ve alt ölçek puanları arasındaki ilişkiler değerlendirilerek test edilmiştir. GABÖ'nün pozitif yönde ve en güçlü şekilde DASÖ-Depresyon ve TSS belirtirleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Orijinal çalışmada, depresyon, kaygı, stres ve TSBB belirtirleri ile en güçlü korelasyonu GABÖ-İnanç alt ölçeği göstermiştir (Park ve ark., 2016). Bu sonuçlar mevcut çalışmada tekrarlanmıştır. Ayrıca, temel inançlarda travmatik olaya bağlı olarak meydana gelen sarsılmanın etkisinin kontrol edildiği regresyon analizlerinde de GABÖ'nün depresyon, kaygı, stres ve TSS belirtirlerini yordadığı görülmüştür. Bu bulgu, olumsuz bir olayın ardından genel anlam ve hedeflerde meydana gelen bozulmaların, kişilerde görülen psikolojik sıkıntılar ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaşanan travmatik ya da yüksek düzeyde stresli olaylar beraberinde kişinin genel anlam ve hedeflerinde bozulmalara yol açabilmekte, bu durum da beraberinde psikolojik sıkıntılara yol açabilmektedir.

Park ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında SDÖ-Tehdit, GABÖ ve GABÖ'nün tüm alt boyutları ile pozitif yönde; SDÖ-Kontrol Dışı ise sadece GABÖ-İnanç ve GABÖ-Dışsal ile pozitif yönde ilişkilidir (Park ve ark., 2016). Mevcut çalışmada hem SDÖ-Tehdit hem de SDÖ-Kontrol dışı, GABÖ ve GABÖ'nün tüm alt boyutları ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, yaşanan olumsuz bir olayın kişiler tarafından tehdit edici ve kontrol edilemez olarak algılanması (durumsal anlam), aynı zamanda kişilerin genel inanç ve hedeflerinde (genel anlam) bozulmaya neden olabilmektedir. Türkiye örneğinde, SDÖ-Diğerleri Kontrol ve SDÖ-Kontrol; GABÖ'nün tamamı, GABÖ-İnanç ve GABÖ-Dışsal ile negatif yönde anlamlı şekilde ilişkili bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, kişi maruz kaldığı travmatik veya yüksek düzeyde stresli olayı kendisi veya başkaları tarafından kontrol edilebilir olarak algılıyorsa (durumsal anlam), bu olay kişilerin inanç ve dışsal hedeflerinde (genel anlam) daha az bozulmaya yol açmaktadır. Orijinal çalışmada ise SDÖ-Kontrol, GABÖ-İnanç ve GABÖ-İçsel ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur (Park ve ark., 2016). Öte yandan, orijinal çalışmada SDÖ-Meydan Okuma, GABÖ-İnanç ile negatif ilişkili iken bu çalışmada bu alt boyutun hem GABÖ-İçsel hem de GABÖ-Dışsal ile pozitif olarak ilişkilidir (Park ve ark., 2016).

Regresyon analizlerinde de TİE kontrol edildikten sonra bile, GABÖ SDÖ'nün Tehdit, Kontrol Dışı, Kontrol ve Diğerleri Kontrol alt ölçeklerini anlamlı olarak yordamaktadır. Bu çalışmada, yine orijinal çalışmadan (Park ve ark., 2016) farklı olarak GABÖ, SDÖ-Meydan Okumaya ait varyansı anlamlı şekilde açıklamamaktadır. Bahsi geçen farklılıklar, SDÖ'nün kültürümüzde farklı faktör yapılanması göstermesinden kaynaklanıyor olabilir. Örneğin orijinal ölçekte SDÖ-Meydan Okuma alt boyutunda yer alan "Bu sorunla uğraşmak için ne kadar hevesliyim?" ifadesinin ölçeğin Türkçe formunda SDÖ-Kontrol alt boyutunda yer aldığı görülmüştür (Durak ve Durak, 2012). Bu farklılıklara rağmen hem ülkemizde hem de orijinal çalışmanın yürütüldüğü kültürde travmatik yaşantının psikolojik sıkıntılar üzerindeki etkisinde genel

anlamda meydana gelen bozulmaların ve travmatik yaşantının kişi tarafından nasıl değerlendirildiğinin önemli bir rolü olduğu görülmektedir.

Bir ölçek ile ilgili diğer bir önemli kriter ise ölçeğin güvenirliğidir. Bu çalışmada GABÖ'nün güvenirliği test edilmiştir. İç tutarlılık güvenirliği analizleri incelendiğinde ölçeğin yeterli düzeyde Cronbach alfa katsayılarına sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayılarının da kabul edilebilir sınırlarda olması nedeniyle GABÖ Türkçe formunun güvenilir olduğu söylenebilir.

Gruplararası karşılaştırma analizleri incelendiğinde, GABÖ Türkçe formunda, kadınlar hem GABÖ-İnanç hem de GABÖ-İşsel alt ölçeklerinden erkeklere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek puanlar almış; fakat GABÖ-Dışsal alt ölçeği için cinsiyetler arası bir fark bulunamamıştır. Bazı araştırma sonuçları kadın olmanın TSSB için bir risk faktörü olduğunu göstermektedir (Breslau, Davis, Andreski, Peterson ve Schultz, 1997; Jin, Xu ve Liu, 2014). Mevcut çalışmada travmatik olayın kadınların özellikle inanç ve işsel hedeflerini daha fazla bozuyor olması TSSB'de gözlenen cinsiyet farkı üzerinde etkili olabilir. Mevcut çalışmada, ayrıca, hayatının herhangi bir döneminde psikiyatrik tanı alanlar ve almayanlar arasında GABÖ toplam puanı ve alt boyutları açısından bir farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem için t testi ve MANOVA analizleri yapılarak test edilmiş ve psikiyatrik tanı geçmişi olan kişilerin olmayanlara kıyasla GABÖ'nün tamamından ve tüm alt boyutlarından anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Bilindiği üzere travmatik bir yaşantının ardından kişinin anlam dünyasında sorgulamalar olmaktadır (Park ve ark., 2016). Kişiye hayatı, kendini ve diğerlerini anlama ve algılama noktasında bir çerçeve sağlayan genel anlamda meydana gelen bozulmalar beraberinde depresyon, kaygı, stres, TSSB gibi psikolojik sıkıntıları getirebilmektedir (Park, 2008; 2010; Park ve ark., 2016). Bundan dolayı psikiyatrik tanısı olan kişilerin GABÖ toplam puanlarının daha yüksek olması alanyazın bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Fakat yine de mevcut çalışmada kişilerin psikiyatrik tanıları travmatik yaşantı öncesinde mi sonrasında mı aldıkları sorgulanmadığı için bu konuda yapılabilecek çıkarımlar kısıtlıdır. Her ne kadar elde edilen GABÖ puanları açısından cinsiyet ve psikiyatrik tanı geçmişi etkili olsa da cinsiyet ve psikiyatrik tanı geçmişinin etkileşiminin GABÖ puanları üzerindeki etkisi incelenmiş fakat anlamlı bir etkileşim olmadığı belirlenmiştir. Başka bir ifade ile, travmanın kişilerin genel anlamlarında meydana getirdiği bozulmalardaki cinsiyet farkı, kişilerin tanı durumuna bağlı değildir.

Sonuç olarak, bu çalışmada GABÖ Türkçe formun geçerlik ve güvenirlik değerlerinin tatminkar düzeyde olduğu ve ölçeğin kültürümüzde travmatik veya stres verici bir olay yaşamayan kişilerin genel inanç ve hedeflerinde (hem işsel hem de dışsal) meydana getirdiği bozulmaları değerlendirmek için uygun psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Travmatik veya stres verici olaya maruz kalma yaygınlığı ülkeler arası farklılıklar göstermekle beraber, bu alanda ülkemizde yürütülen çalışmalar incelendiğinde rakamların azımsanamayacak kadar yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin Gül ve Karancı (2017) tarafından yürütülen bir çalışmada, araştırmaya katılan kişilerin % 67.3'ü hayatı boyunca en az bir travmatik olaya maruz kaldığını rapor etmiştir. Bundan dolayı GABÖ'nün ülkemizde yürütülecek travma ve stres yaşantıları ile ilişkili bilimsel araştırmalarda kullanılmasının ülkemiz alanyazını için önemli olduğu, bu alandaki kuramların ve travma mağdurları ile yürütülecek müdahale ve psikoterapilerin içeriğinin genişletilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla beraber, travmatik veya stres verici olaya maruz kalan herkeste depresyon, kaygı ve TSSB gibi psikolojik sıkıntılar görülmemektedir. Olayın bilişsel olarak nasıl değerlendirildiği, belleğe nasıl işlendiği (Berntsen ve Rubin, 2006; Ehlers ve Clark, 2000) ve olayın birey için anlamının ne olduğu (Park ve ark., 2016) travmatik olaya maruz kalmanın sonuçları

üzerinde etkilidir. Bu bağlamda, GABÖ'nün ülkemizdeki çalışmalarda kullanılması ile olumsuz bir yaşam olayına maruz kalmanın ardından psikolojik sıkıntıların ortaya çıkıp çıkmayacağını belirleyen sürecin anlaşılması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra travmatik yaşantının ardından deneyimlenen psikolojik süreçlerin bireysel farklılıklardan etkilendiği belirtilmektedir. Bu nedenle olumsuz yaşam olaylarının genel anlam üzerindeki etkisinin farklı kişisel özellikler (örn. kişilik, psikolojik dayanıklılık, baş etme biçimleri), sosyal faktörler (algılanan sosyal destek, kültür), kaynaklar (Hobfoll, 1989) ve travma sonrası sürecin en önemli bileşenlerinden olan ruminasyon (Cann ve ark., 2011; Zhou, Wu, Fu ve An, 2015) ile ilişkisinin araştırılması önemlidir. Böylece, GABÖ'nün dilimize kazandırılması ile genel inanç ve hedeflerde meydana gelen bozulmaların belirleyicilerinin ortaya çıkarılması, risk faktörlerinin ve koruyucu olabilecek faktörlerin anlaşılması sağlanabilir. Bu alanda ülkemizde yürütülen araştırmalardan elde edilen bulgular, psikolojik müdahale ve psikoterapi uygulamaları için yol gösterici olabilir. Öte yandan travmatik yaşantı sadece psikolojik sıkıntılar açısından riski arttırmamakta, aynı zamanda kişinin yeni bir bakış açısı oluşturmaya ve gelişmesini sağlayan pozitif bir değişim sürecini de beraberinde getirebilmektedir (Tedeschi ve Calhoun, 1996). Steger, Owens ve Park (2015), kişilerin genel hedeflerindeki bozulma düzeyinin travma sonrası gelişim (TSG) düzeyleri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Yine de bu alanda henüz yeterli çalışma olmadığı söylenebilir. Bundan dolayı hem ülkemizde hem de yurtdışında yürütülen çalışmalarda GABÖ'nün TSG ile ilgili çalışmalarda kullanılması alanyazına önemli katkılar sunacaktır.

Mevcut araştırmanın alanyazına katkılarının yanı sıra bazı sınırlılıkları mevcuttur. Her ne kadar araştırma sadece öğrenci örnekleme ile değil, yetişkin örneklem ile yürütülmüş olsa da katılımcıların % 46.6'sının üniversite öğrencilerinden oluşması ve cinsiyet açısından dengeli dağılmaması sonuçların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Ayrıca, orijinal çalışmada ölçeğin faktör yapısı ve güvenilirliği ayrı örneklemelerde analiz edilmişken, Türkçe uyarlama çalışmasında tüm analizlerin sadece tek bir örneklem ile gerçekleştirilmesi bu araştırmanın sınırlılıklarından biridir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise örnekleme internet üzerinden ulaşılmış olmasıdır. Bu durum sadece internet kullanımı olan kişilere ulaşılarak örnekleme yanlılık oluşmasına sebep olmuş olabilir. Ayrıca araştırmada katılımcılardan GABÖ'yü yaşadıkları travmatik ya da yüksek stresli olayı geriye dönük hatırlayarak doldurmaları istenmiştir. Bu durum elde edilen sonuçlar üzerinde karıştırıcı bir etkiye neden olmuş olabilir. Mevcut araştırmada enlemesine-kesitsel desenin kullanılması nedeniyle travmatik olayın ardından bozulan genel anlamın ileride ortaya çıkabilecek TSSB, depresyon, kaygı ve stres gibi psikolojik sıkıntıları yordayıcılığı bilinmemektedir. Bu nedenle travma ve stres ilişkili yaşantılar ile ilgili yürütülecek prospektif ve boyamsal çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Uygulamadaki pratiklikler göz önünde bulundurularak test-tekrar test çalışmasına sadece üniversite öğrencilerinin dahil edilmesi araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır. Her ne kadar çalışmada psikiyatrik tanısı olan ve olmayan gruplar birbirine yakın dağılıma sahip olsa da araştırmanın örnekleminin klinik bir gruptan oluştuğunu söylemek zordur. Mevcut araştırmada belirli bir travma türüne odaklanılmamış ve gruplararası bir karşılaştırma yürütülmemiştir. Fakat farklı travmatik olayların genel anlamın farklı boyutları üzerinde farklı şekillerde etkili olabileceği düşünülmektedir. Örneğin Park ve arkadaşları (2016) yakın kaybı yaşayanın hastalık, yaralanma, kaza geçirme veya akademik sorun yaşama ile kıyaslandığında genel inançlarda daha fazla bozulmaya yol açtığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca kişinin yaşadığı yakın ilişki sorunlarının içsel hedeflere ölüm ya da kayıp yaşantısına kıyasla daha fazla zarar verdiği belirlenmiştir (Park ve ark., 2016).

Yukarıda bahsi geçen sınırlılıklardan dolayı gelecekte yürütülecek çalışmalarda araştırma bulgularının klinik bir örnekleme (özellikle TSSB tanısı olan kişiler) incelenmesi ve Doğrulamalı Faktör Analizi için farklı bir örneklem ile analizlerin tekrar yürütülmesi önerilmektedir. Ayrıca GABÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğinin spesifik travma grupları için sınanması ve travmadan kaynaklı genel anlamda meydana gelen bozulmaların psikolojik sıkıntılar ile ilişkisinin farklı gruplarda incelenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Batthyany, A. ve Russo-Netzer, P. (2014). *Meaning in positive and existential psychology*. Springer, New York, NY: Springer.
- Battista, J. ve Almond, R. (1973). The development of meaning in life. *Psychiatry*, 36(4), 409-427.
- Baumeister, R. F. (1991). *Meanings of life*. New York, NY: Guilford.
- Berntsen, D. ve Rubin, D. C. (2006). The centrality of event scale: A measure of integrating a trauma into one's identity and its relation to post-traumatic stress disorder symptoms. *Behaviour Research and Therapy*, 44(2), 219-231.
- Bilgel, N. ve Bayram, N. (2010). Turkish version of the depression anxiety stress scale (DASS- 42): Psychometric properties. *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, 47, 118-126.
- Breslau, N., Davis, G. C., Andreski, P., Peterson, E. L. ve Schultz, L. R. (1997). Sex differences in posttraumatic stress disorder. *Archives of General Psychiatry*, 54(11), 1044-1048.
- Cann, A., Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G., Kilmer, R. P., Gil-Rivas, V., Vishnevsky, T. ve Danhauer, S. C. (2010). The core beliefs inventory: A brief measure of disruption in the assumptive world. *Anxiety, Stress & Coping*, 23(1), 19-34.
- Cann, A., Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G., Triplett, K. N., Vishnevsky, T. ve Lindstrom, C. M. (2011). Assessing posttraumatic cognitive processes: The event related rumination inventory. *Anxiety, Stress, & Coping*, 24(2), 137-156.
- Durak, M. ve Durak, E. Ş. (2012). Stres Değerlendirme Ölçeği Süreklilik Formu'nun (SDÖ-S) Türkçe geçerliliği. *Eğitim ve Bilim*, 37(165), 48-65.
- Ehlers, A. ve Clark, D. M. (2000). A cognitive model of posttraumatic stress disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 38(4), 319-345.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulamalı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210-223.
- Frankl, V. E. (1992). *Man's search for meaning: An introduction to logotherapy*. New York: Washington Square Press.
- Gül, E. ve Karancı, A. N. (2017). What determines posttraumatic stress and growth following various traumatic events? A study in a Turkish community sample. *Journal of Traumatic Stress*, 30(1), 54-62.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Haselden, M. (2014). *Üniversite öğrencilerinde travma sonrası büyümeyi yordayan çeşitli değişkenlerin Türk ve Amerikan kültürlerinde incelenmesi: Bir model önerisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513-514.
- Janoff-Bulman, R. (1989). Assumptive worlds and the stress of traumatic events: Applications of the schema construct. *Social Cognition*, 7(2), 113-136.

- Janoff-Bulman, R. (1992). *Shattered assumptions: Towards a new psychology of trauma*. New York: The Free Press.
- Jin, Y., Xu, J. ve Liu, D. (2014). The relationship between post traumatic stress disorder and post traumatic growth: Gender differences in PTG and PTSD subgroups. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 49(12), 1903-1910.
- Karagöz, Y. (2016). *SPSS 23 ve AMOS 23 uygulamalı istatistiksel analizler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kocabaşoğlu, N., Özdemir, A. Ç., Yargıç, I. ve Geyran, P. (2005). Türkçe "PTSD Checklist-Civilian Version (PCL-C)" ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği. *Psikiyatri, Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 43, 126-134.
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). Coping and adaptation. *The Handbook of Behavioral Medicine*, 282-325.
- Lovibond, P. F. ve Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33(3), 335-343.
- MacKenzie, M. J. ve Baumeister, R. F. (2014). *Meaning in life: Nature, needs, and myths*. New York, NY: Springer.
- Park, C. L. (2008). Testing the meaning making model of coping with loss. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27(9), 970-994.
- Park, C. L. (2010). Making sense of the meaning literature: An integrative review of meaning making and its effects on adjustment to stressful life events. *Psychological Bulletin*, 136(2), 257-301.
- Park, C. L. ve Folkman, S. (1997). Meaning in the context of stress and coping. *Review of General Psychology*, 1(2), 115-144.
- Park, C. L., Mills, M. A. ve Edmondson, D. (2012). PTSD as meaning violation: Testing a cognitive worldview perspective. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4(1), 66-73.
- Park, C. L., Riley, K. E., George, L. S., Gutierrez, I. A., Hale, A. E., Cho, D. ve Braun, T. D. (2016). Assessing disruptions in meaning: Development of the Global Meaning Violation Scale. *Cognitive Therapy and Research*, 40(6), 831-846.
- Peacock, E. J. ve Wong, P. T. (1990). The cognitive appraisal of Stress Appraisal Measure (SAM): A multidimensional approach to cognitive appraisal. *Stress Medicine*, 6, 227-236.
- Schermelleh-Engel, K., Mossbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Schmuck, P., Kasser, T. ve Ryan, R. M. (2000). Intrinsic and extrinsic goals: Their structure and relationship to well-being in German and US college students. *Social Indicators Research*, 50(2), 225-241.
- Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S. ve Kaler, M. (2006). The meaning in life questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology*, 53(1), 80-93.
- Steger, M. F., Owens, G. P. ve Park, C. L. (2015). Violations of war: Testing the meaning-making model among Vietnam veterans. *Journal of Clinical Psychology*, 71(1), 105-116.
- Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18.
- Triplett, K. N., Tedeschi, R. G., Cann, A., Calhoun, L. G. ve Reeve, C. L. (2012). Posttraumatic growth, meaning in life, and life satisfaction in response to trauma. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4(4), 400-410.

- Weathers, F. W., Litz, B. T., Herman, D. S., Huska, J. A. ve Keane, T. M (1993). *The PTSD Checklist (PCL): Reliability, validity, and diagnostic utility*. Paper presented at the 9th Annual Conference of the ISTSS, San Antonio, TX.
- Zhou, X., Wu, X., Fu, F. ve An, Y. (2015). Core belief challenge and rumination as predictors of PTSD and PTG among adolescent survivors of the Wenchuan earthquake. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 7(4), 391-397.
- Zika, S. ve Chamberlain, K. (1992). On the relation between meaning in life and psychological well-being. *British Journal of Psychology*, 83(1), 133-145.